

Rozdział 9

Co jesteśmy winni sobie nawzajem? – dylematy lojalności

Powiedzieć „przepraszam” nigdy nie jest łatwo. Szczególnie trudno zrobić to publicznie, w imieniu własnego kraju. W ciągu ostatnich kilkudziesięciu lat wybuchło wiele bolesnych sporów o publiczne przeprosiny za krzywdy historyczne.

PRZEPROSINY I REPARACJE

Napięta polityka przeprosin dotyczy w dużej mierze krzywd historycznych popełnionych w czasie II wojny światowej. Niemcy przekazały równowartość miliardów dolarów na odszkodowania za Holocaust w postaci świadczeń dla ocalałych oraz reparacji dla państwa Izrael³⁰³. Przez lata niemieccy przywódcy polityczni składali przeprosiny, przyjmując w różnym stopniu odpowiedzialność za nazistowską przeszłość kraju. Przemawiając przed Bundestagiem w 1951 roku, niemiecki kanclerz Konrad Adenauer stwierdził, że „przeważająca większość narodu niemieckiego brzydziła się zbrodniami przeciw Żydom i nie uczestniczyła w nich”. Przyznał jednak, że „te niewypowiedziane zbrodnie popełnione w imieniu narodu niemieckiego wymagają zadośćuczynienia moralnego i ma-

³⁰³ Elazar Barkan, *The Guilt of Nations* (New York: W.W. Norton, 2000), daje dobry przegląd restytucji i przeprosin po II wojnie światowej. O niemieckich reparacjach dla Izraela i Żydów zob. s. 3–29. Zob. też Howard M. Sachar, *A History of Israel* (London: Basil Blackwell, 1976), s. 464–470.

terialnego³⁰⁴. W 2000 roku prezydent Niemiec Johannes Rau przeprosił za Holokaust w izraelskim Knesecie, prosząc o „wybaczenie za to, co zrobili Niemcy”³⁰⁵.

Japonia mniej chętnie przeproszała za potworności, jakich się dopuściła w czasie wojny. W latach 30. i 40. XX wieku kilkadziesiąt tysięcy dziewcząt i kobiet z Korei i innych krajów azjatyckich było zmuszanych do pracy w domach publicznych i wykorzystywanych jako niewolnice seksualne przez japońskich żołnierzy³⁰⁶. Od lat 90. międzynarodowa opinia publiczna wywiera na Japonię coraz większą presję, domagając się oficjalnych przeprosin i restytucji dla tych tak zwanych pocieszycielek. W latach 90. prywatny fundusz wypłacał ofiarom odszkodowania, a japońscy przywódcy złożyli symboliczne przeprosiny³⁰⁷. Ale jeszcze w 2007 roku premier Japonii Shinzo Abe przekonywał, że japońska armia nie była odpowiedzialna za przymuszanie kobiet do prostytucji. W odpowiedzi Kongres Stanów Zjednoczonych przyjął uchwałę wzywającą rząd Japonii do formalnego uznania roli wojska w zmuszaniu pocieszycielek do nierządu i do przeproszenia za ten proceder³⁰⁸.

Inne kontrowersje związane z przeprosinami dotyczą historycznych krzywd, wyrządzonych ludności autochtonicznej. W Australii w ostatnich latach toczy się gorąca debata o zobowiązaniach rządu wobec Aborygenów. Od pierwszej dekady XX wieku do lat 70. mieszane rasowo dzieci aborygeńskie były siłą odbierane matkom i umieszczane w białych rodzinach zastępczych lub internatach. (W większości

³⁰⁴ Przemówienie Konrada Adenauera przed Bundestagiem cytowane w „History of the Claims Conference”, Na oficjalnej stronie internetowej organizacji Conference on Jewish Material Claims Against Germany, www.claimscon.org/?url=history.

³⁰⁵ Johannes Rau cytowany w: Karin Laub, „Germany Asks Israel’s Forgiveness over Holocaust”, Associated Press, w *The Independent*, 16 lutego 2000.

³⁰⁶ Barkan, *The Guilt of Nations*, s. 46–64. Hiroko Tabuchi, „Historians Find New Proof on Sex Slaves”, Associated Press, 17 kwietnia 2007.

³⁰⁷ Barkan, *The Guilt of Nations*.

³⁰⁸ Norimitsu Onishi, „Call by U.S. House for Sex Slavery Apology Angers Japan’s Leader”, *New York Times*, 1 sierpnia 2007.